

IGOR VIDIC

LA GIRONDE

Slike iz Velike revolucije

Osebe:

Vergniaud	} Girondisti	Lally - Tollendal
Condorcet		General Dumouriez
Roland		Fouquier de Tionville, predsednik izrednega sodišča
Louvet		St. Just
Barbarroux		Delaunay, zapovednik Bastille
Monge		Njegov pobočnik
Lasource		Rouget de L'isle
Isnard		Meščan
Lajournais		Dijak
Buzot		Delavec
Gensonné		Kmet
Guadet		Komisar Konventa
Bailly		Stražar
Mounier		Sluga pri Rolandu
Mirabeau		Sluga v ministrstvu
Mauray, abbé	Gardist	
Cazalès	Sèl	
Duc d'Aiguillon	Madame Roland	
Vicomte de Noailles	Njena prijateljica	
Léguén de Kerengal	Marion	
Barrère	Stara gospa	
Chabot	Mlada gospodična	
Marat	Gospa Lagrange, gospodinja	
Danton		
Merlin		
Lebrun		
Robespierre		

Narod, vojska, poslanci, gardisti

I. »BASTILJA«

Trg starega Pariza, ki se zliva v temno in sanjavo ulico. V ozadju konture Bastille. Narod, nervozen in kakor vročičen, postaja v malih gručah pred vrati starih hiš. Večeri se.

Meščan (*v gruči na desni*): Kam vêde vse to?

Delavec (*mrko*): Nekaj se mora zgoditi — mora!

Meščan: Ne vem. Bajè bo jutri imenovana nova vlada...

Dijak (*drzno*): Vse drugače bi bilo treba ravnati!

Delavec: Vsak po svoje... Popoldne je zopet prišlo do krvi!

Dijak: Res? Kje pa?

Delavec (*poltiho*): Kraljeve čete — Allemands-Royales — so napadle množico, mirne meščane.

Meščan: Ni mogoče! Zakaj?

Delavec: Vprašajte princa!

Meščan: Kakšnega princa?

- Dijak:** Ah — zopet Lambese?
- Delavec** (*pikro*): Kdo drugi? Norec brez živcev, dvorska lutka! In to naj bo poveljnik kraljevih čet?!
- Meščan:** Mlad je...
- Dijak:** Nesposoben je za svoj posel. Potuha ga je povzdignila!
- Meščan:** Hm — na žalost ni edini... vse polno jih imamo.
- Delavci:** Kje je neki Necker?
- Meščan:** Necker? Oduščen — na žalost.
- Dijak:** Sramota!
- Meščan:** De Breteuil bo načeloval novi vladi. Tako pravijo...
- Dijak:** Ne Necker?
- Delavec:** Poštenjakov niso željni, ti naši...
- Meščan:** Breteuil je star plemič, konservativec.
- Dijak:** Samosilnik je, trinog! Rabelj je vsake svobodne besede in odkritega dejanja!
- Meščan:** No — da, seveda... nazori... vzgoja...
- Bailly (počasi z leve).*
- Delavec:** Glej! Stari Bailly...
- Dijak:** Kje? Ta-le? Resnično?
- Meščan:** Da. On je. Poznam ga. Volilni mož...
- Delavec** (*zamišljeno*): Vse je sedaj v njihovih rokah.
- Dijak:** In vse naše želje, naši upi so ž njimi!
- Meščan** (*glasno*): Dober večer, gospod.
- Bailly:** Dober večer.
- Dijak:** Živel Bailly!
- Delavec:** Upamo v Vas!
- Bailly:** Hvala Vam, gospodje. (*Izginje v množici.*)
- Dijak** (*poluglasno*): Danes zvečer imamo sestanek v klubu. Poročali bodo Vergniaud in oni Marseillec...
- Meščan:** Ah — Barbarroux?
- Dijak:** Da. Spoznal sem ga pri prijatelju Rouget-u. Ali pridete?
- Meščan:** Ne vem še... mogoče...
- Delavec** (*naglo*): Tihó! Gredó!
- (V ozadju četa konjenikov, na čelu jim Delaunay in pobočnik. Ljudstvo umolkne.)*
- Delaunay** (*rezko*): Ulice morajo biti prazne, pobočnik. Tega šepetanja po pločnikih ne trpim več! — To-le brzojavko oddajte po hitrem slu gospodu maršalu.
- Pobočnik:** Razumem! — Če smem pripomniti...
- Delaunay:** No — le brž!
- Pobočnik:** Baron Besenval...
- Delaunay:** Je obveščen o vsem. Preglejte sedaj okolico. Do zore naj hodijo oddelki po mestu. In — brez obzirnosti! Če se narod ne umakne, rabite orožje!
- Pobočnik:** Ali...

Delaunay: Tako se glasi ukaz! Ste razumeli? — Pojdimo! (*Odjahajo.*)

Delavec (*temno*): To je pravi rabelj — vojakom in nam vsem!

Meščan (*plaho*): Delaunay, zapovednik Bastille...

Dijak: Trinog!

Meščan (*zaupno*): Pravijo, da so v Bastilli čudne, skrivnostne ječe. Globoko v zemlji, brez luči in skoraj brez zraka. In — sedem vrat je do notranje trdnjave, sedem trdnih, železnih vrat. V vseh linah pa čakajo topovi, veliki in strašni, ki mečejo krogle, težke kakor funt!

Delavec: Tam trohne žrtve samopašnosti naših velikašev.

Dijak: Mnogi so že pozabili svoja imena...

Meščan (*zamišljeno*): Mnogi... Kaj pravijo na Montmartru, Charles? Ali bo narodna straža dovoljena?

Dijak (*smelo*): Dovoljena? Ne vem. Ustanovljena pa bo!

Delavec: A orožje? Fleselles je slepar. Pazite se!

Dijak: Prisilili ga bomo. Nekaj orožja še imamo. Rouget je iztaknil nekaj pušk...

Delavec: Mu ne zaupate preveč, gospod Charles?

Dijak: Zakaj to?

Delavec: Častnik je — gardni poročnik... Ne vem —

Dijak: Zvest je in trden. Pravi sin juga. Jamčim...

Meščan: Hm...

Delavec: Kaj pravi on?

Dijak: Nekaj se pripravlja. V okolici mesta se premikajo čete, cele armade. Stari maršal de Broglie se približuje od Fontainebleau-a... Čete barona de Besenvala pa od Versailles-a...

Delavec: Proti Parizu?

Meščan: Res?

(Četa konjenikov v ozadju: vračajo se v Bastillo.)

Delaunay (*glasno*): Domov — vsi? Hoj — vi tam! Ste čuli? Pozno je že. Po naredbi morajo ulice biti prazne.

Meščan: Domov gremo, gospod...

Delaunay: Samo naglo — da Vam ne posvetim. Sodrga! (*Odhajajo.*)

Dijak: Zate bi bila krogla, ošabnost gosposka!

Delavec: Ali pa svetilka.

Meščan: Svetilka?

Delavec (*s smehom*): Da bi svetil na njej — pes!

Bailly in Vergniaud (prihajata v razgovoru).

Bailly: Mnogo sem razmišljal, ali na žalost — ne vidim izhoda, ne najdem misli. In stanje postaja vse hujše. Narodno premoženje je propadlo, državne blagajne prazne...

Vergniaud: Narod ne bo več čakal. Sedaj ne več.

Bailly: Mislite?

Vergniaud: Slutim, vem! Nova doba trka na naša vrata. Ideje, ki so jih sejali največji misleci naši, so padle v plodno zemljo —

v naša srca in v naše duše. In kmalu bodo zacvetele — morda čez noč...

Bailly: Veselil bi se, od srca — ali, ne vem — bojim se nečesa, nekaj me muči, preganja, dragi Vergniaud...

Vergniaud: Negotovost je najhujše zlo za vsakega posameznega. Negotovost za narod — je nesreča. Verujte, gospod, borba je potrebna, kakor v vročem poletju nevihta, da razčisti ozračje...

Bailly: Mogoče je res tako. — Bajè je že danes tekla kri.

Vergniaud (trdo): Da, tekla je!

Bailly: Kdo je kriv?

Vergniaud: Še vprašujete? Tisti, ki vzdržujejo to neznosno stanje, tisti, ki ga branijo po zapovedi višjih, oni, ki vse to bojazljivo trpe — mi vsi! Mi, ki skrivaj priznavamo sedanje razmere, a ne ganemo z mezincem! Mi, ki smo divji in borbeni pri peneči se čaši margaux-a, a majhni in plahi pred orožniškim bajonetom! Mi, ki slavimo in razpravljamo o pravicah naroda, a jih ne zahtevamo!

Bailly (počasi): Resnično... imate prav, Vergniaud.

Vergniaud (živo): Dragi Bailly — pogledjte in sodite! Odprite oči, pogledjte okoli sebe! Da, to bi morali storiti tisti, ki so odgovorni za vse. Njim bi zaklical — in dan in noč naj bi jim donelo na uho: Odprite oči, to je vaša prva dolžnost!

Bailly: Da... o, da bi jih odprli! (*Odideta.*)

Dijak (živo): Kdo je oni z Bailly-jem?

Meščan: Ne poznam ga. Mogoče kakšen volilec. — Sedaj pa — z Bogom! Večerja čaka... na svidenje. (*Odide.*)

Delavec: Mevža! Dellaunay-a se je ustrašil. In taki so vsi... vsi...

Dijak: Seveda. Udobnost pred vsem — zase... O Francija!...

Kmet (počasi): Mladi gospod... Ako bi vedeli...

Dijak: Kaj pa, očka?

Kmet: Sina imam pri vojaki — pri gardistih. Ves dan ga že čakam. Ni ga, ne smejo iz vojašnic...

Delavec: Hm — dobra je ta.

Dijak: To diši čudno — kaj ne?

Kmet: Ne vem, kaj je zagrešil, moj Pierre... saj je dober fant.

Dijak: Nič ni zagrešil, očka. Povelje mu brani.

Kmet (težko): Povelje? Da — povelje. To je moja nesreča. — Sina mi je vzelo, dom in polja... gozd in moj vinograd. Vse je šlo. To je prokleta, neusmiljeno povelje!

Delavec: Davščine! To so pijavke! V svili in žametu se valjajo — in še nimajo dovolj — gospoda visoka!

Dijak: In narod jih redi in masti. Fej!

Meščan (naglo z leve): Psst! Novice! Novice!

Dijak: Kaj je zopet?

- Meščan:** Nekaj se pripravlja... gardisti gredo iz mesta... v dolgih vrstah gredó.
- Delavec:** Kam?
- Kmet:** Moj sin... Pierre! Kaj gre ž njimi?
- Dijak:** Vraga! To pomeni?...
- Meščan** (*razburjeno*): Brez dvoma se bodo sestali z Broglie-jevimi in Besenvalovimi četami.
- Delavec:** To je izdajstvo!
- Meščan:** Napad na Pariz!
- Dijak:** Vojska proti svojemu narodu! Sramota!
- Glasovi** (*iz gruč v ozadju*): Sramota! Vojska! Pariz!
- Množica se nemirno razgiblje v večje gruče, ki se gnetejo okoli Meščanove skupine.*
- Glasovi** (*razburjeni, naraščajoči*): Kaj? Kje? Res? Sramota! Branimo se! Boj!
- Pobočnik** (*na čelu konjenice v ozadju. Njegov jasni in kovinasti glas se zaseka v naraščajoči nemir. Rezko*): Mir! — Opozarjam meščane, da bomo najstrožje ravnali proti vsem, ki ne ubogajo povelja. Takoj domov — vsi!
- Množica** (*ki se je strnila v ogromno črno gmoto, stoji nepremično, temna in strašna*).
- Pobočnik:** Opozarjam vas, da moram rabiti orožje, če se takoj ne razidete prostovoljno. Pazite se!
- Množica** (*stoji brez glasu, mrtva in preteča*).
- Pobočnik** (*potegne sabljo*): Narazen! Domov! Marš!
- Množica oživi. Iz njenih črnih vrst se oglašajo žvižgi, klici, psovke. »Sramota! Psi! Doli! Ven! Naprej!« Črna gmota se vali kakor ogromen tok lave proti vojski, kamenje leti na konjenike.*
- Pobočnik** (*zakriči*): Streljaj! (*Streli pušk v ozadju se mešajo z ropotom bobnov*).
- Množica** (*strašno, divje, a kakor sproščeno*): Doli! Doli! Rabelj! Tiran! (*Črna gmota zakrije konjenike, ki se počasi umikajo v ozadje*).
- Delavec** (*razburjeno*): Ljudje! Tovariši! Ali naj to trpimo?
- Množica** (*divje*): Nočemo! Nočemo!
- Dijak:** Tovariši! Meščani! Za naše nesreče, za naše sramote — maščujmo se!
- Množica** (*hrupno*): Maščujmo se! Maščujmo!
- Dijak** (*z divjim sovraštvom*): Tam stoji trdnjava naših nasilnikov — Bastilla! Njeno zidovje je rdeče od krvi nedolžnih žrtev! V njenih grozних ječah trohnijo najboljši možje Francije! Mar hočete, da večno gledamo ta strah oblastne oholosti?
- Množica** (*besno*): Nočemo! Nočemo!
- Delavec** (*potegne nož, krikne*): Nad njo!
- Meščan** (*potegne meč*): Naprej!
- Kmet** (*obupno*): Pierre! Pierre!

Dijak: Naprej meščani! Naprej do zmage!

Množica (*v divjem navdušenju*): Naprej! Naprej! (*Se naglo izgubi v ozadju, od koder se čujejo hrup in strelj. — Majhen odmor*).

Bailly in Vergniaud (*z desne*).

Bailly (*razburjeno*): Pričelo se je! Kaj bo? Kaj bo?

Vergniaud: Sodba! Sodba naroda vsem, ki mu niso služili! Strašna sodba — a pravična!

(Nebo v ozadju žari. Čuje se plat zvona in ropotanje bobnov. Strelj iz pušk in topov.)

Bailly: Bastilla! Ti si prva žrtev. — Kdo bo prihodnja? Kdo poslednja?

(Zastor.)

FRANCE VODNIK

OBRAZI NOVEGA RODU

III¹ Edvard Kocbek

Lirika je bila v prvih povojnih letih v ospredju slovenskega književnega ustvarjanja. V nobeni drugi panogi umetnosti se ni tako neposredno, dosledno in enotno razodel povojni, tako imenovani ekspresionistični človek, kar je razumljivo. Duhovna bolečina človeka, ki je iskal v kaosu in temi povojnega razdejanja opore in ravnotežja predvsem v sebi, se je nujno razodela tudi v slovstvu v obliki najbolj osebno-neposrednega izraza, tedaj v liriki. Dokaz za to so pesniške zbirke Antona Vodnika, Toneta Seliškarja, Srečka Kosovela in nekaterih drugih pesnikov iz one dobe, ki pa nam hkrati pričajo, da je bila naša povojna lirika tako vsebinsko kakor oblikovno izrazit dokument novega rodu in izraz novega časa, tako da je v nji razločno viden prelom v primeri s predvojno liriko.

Prav zaradi te prekrasne pomladi našega pesništva v povojni dobi nas je zadnja leta iznenadil in tudi bolel upadek tega mladostno-elementarnega zaleta. Res da je sodobnost na splošno bolj naklonjena pripovedništvu kakor liriki in da danes večinoma rajši prebiramo romane kakor pesniške zbirke. Kljub temu velikemu pomenu, ki ga ima trenutno epika, pa se ne da tajiti, da je pesem življenjsko vendarle subtilnejša in da bi brez nje, podobe čiste lepote, ostal svet književnosti bistveno okrnjen. Zato nas je v tem času, ko so nas razne nepomembne pesniške zbirke vsebolj prepričevale, da bo prava pesem pri nas polagoma onemela, resnično razveselila knjiga novih pesmi z naslovom »Zemlja«, ki je izšla tik pred letošnjim božičem pri »Novi založbi« v Ljubljani.

¹ Prim. DS 1931, 3-4 in 7-9.

Jed, ki je stala pred njim, se mu je zagnusila. Položil je žlico na mizo in potisnil skledo od sebe.

Molče je posedel še nekaj trenutkov, nato se je dvignil. Rozalka ga je videla, kako je omahovaje odšel skozi vežo. In nato s košem na hrbtu po klancu.

Odprla je okno.

»Ali ne boš kosil?«

Glas ji je bil plah, proseč, kakor da se je zaradi nečesa zbala. Lukež se ni ustavil ne se ozrl. Dà, saj bi bil moral biti ženi le hvalježen, a se ni znal premagovati. Podvival se je za grmovje, kjer je sedel na mahovito skalo ob potoku in si z dlanjo obrisal potno čelo.

IGOR VIDIC

LA GIRONDE

II. »LES DROITS DE L'HOMME«.

Seja ustavodavne skupščine. Dvorana je polna poslancev, plemičev v škrlatno-zlatih oblekah, duhovščine in meščanskih poslancev, oblečenih v črne plašče brez vsakih okraskov. Na levi predsedništvo (zvišeno), potem govorniški oder, ograja, klopi s poslanci in končno galerija, polna ljudstva vseh stanov in starosti. Svečana razburjenost je prevzela vse.

Bailly (*kot predsednik*): in ... tako danes polagamo temelje za novi, skupni dom. Resen in svečan je ta trenutek, poln važnosti in odgovornosti — krojimo pravico in zakon naši domovini, za nas in naše zanamce. Zato začnemo delo, h kateremu nas je pozvala volja naroda, z globoko resnobo, jasnih, prečiščenih duš in odkritih besed (*pohvala v vsej dvorani*). Kot predsednik pozivam gospoda Mounierja, poročevalca zakonodajnega odbora, da prečita besedilo ustavnega načrta.

Mounier (*stopi na govorniški oder. Tišina*): Meščani! Zastopniki naroda!

Cazalès: Ugovarjam!

Bailly: Razlog, prosim?

Cazalès: Nagovor gospoda poročevalca je okrnjen. Če je že posebej in to na prvem mestu imenoval in s tem pozdravil tretji stan, moral bi že iz načela pravičnosti omeniti tudi višja in starejša stanova!

(*Nemir; med plemiči klici: »Tako je! Neverjetno!«*)

Cazalès: Kje se v njegovem nagovoru omenja cvet Francije, njeno viteško plemstvo, kje ponos svete Cerkve — častita duhovščina? Vprašam vas: ali se sme prezreti naslov, podarjen od samega kralja za nevenljive zasluge meča in uma? (*Nemir*)

v dvorani med meščani; živahno gibanje na galeriji; šum narašča; iz vrst meščanov se dvigne smelo in ponosno poslanec.)

Mirabeau: Mladi prijatelj! Plemstvo je bilo podeljeno našim prednikom, ne nam. Oni so ga mogoče tudi zaslužili. Ali resnica je tudi, da je narsikateri njihov naslednik iz te časti zgradil trdnjavo puhlosti in predsodkov! Vsebina plemiškega naslova, plemstvo duše in duha, je izginilo, a ostala je prazna oblika, brez prave vsebine, naslov. Vicomte de Cazalès, grof Mirabeau vam priporoča: Osvobodite se praznega naslova, ki Vas sam ne more povišati! (*Burna pohvala zajame vso dvorano. Z galerije klici: »Živel Mirabeau!«.*)

Bailly (*mirno*): Niste zahtevali besede, meščan.

Mirabeau (*viteško*): Pogrešil sem, meščan predsednik. Oprostite mi, Vi in vsi! (*Ploskanje.*)

Abbé Maury: Prosim besede!

Bailly: Imate jo.

Abbé Maury: Zastopniki naroda! Preden se dogovorimo o smernicah in načelih naše nove državne ureditve, moramo se predvsem baviti z vprašanjem, ki se tiče tako Cerkve kakor države. Mislim na fevdalne odnose duhovščine, njih pravice in svoboščine. (*Nemir v dvorani.*)

Mirabeau: Prosim besede!

Bailly: Izvolite.

Mirabeau: Sodim, da bi bilo naravnejše in pravilnejše, da najprej slišimo o ustavnem načrtu, ki so ga pripravili naši odlični strokovnjaki, tovariš Mounier in drugi. Prepričan sem namreč, da bo že v načrtu samem označen izhod iz tega, priznajmo, zelo perečega vprašanja, izhod, ki bo v skladu z novo smerjo našega državnega življenja. Tovariši, ne pozabimo, da polagamo temelje novi, silni in svetli dobi, v kateri nam sveti novo solnce — svoboda, in nam ukazuje nov gospodar — narod! (*Burna pohvala po dvorani. Z galerij navdušen klic: »Mirabeau — oče naroda!«.*)

Abbé Maury: Vendar menim...

Mirabeau: Zato se predvsem obračam do vas vseh, ki ste srečni dediči pravic in svoboščin, z resno in toplo prošnjo, da nam pomagata nesebično in srčno. Nobena žrtev nam ne sme biti pretežka, nobena odpoved prevelika!

Vicomte de Noailles: Tako je!

Duc d'Aiguillon: Besedo, prosim!

Bailly: Imate jo.

Duc d'Aiguillon: V tem svečanem trenutku, ko raste iz razvalin preteklosti mlado, novo življenje, mi dovolite, da vam, zastopniki naroda, sporočim mnenje tistega plemstva, katero je vedno zvesto in pošteno branilo potrebe in življenjske zmožnosti Francije in njenega naroda. Od nas se zahteva delo

za skupnost — dali ga bomo! Od nas se zahtevajo žrtve — ne bodo nam pretežke. Podreti hočemo tesne ograje plemiških pravic — odprli bomo solncu svobode pot tudi v naše dvore! (*Burna pohvala v skupščini. Med duhovniki nemiren šepet in dogovori.*)

Vicomte de Noailles: Še meni besedo!

Bailly: Prosim...

Vicomte de Noailles: Soglašam popolnoma z izvajanjem tovariša d'Aiguillona! Če gre za blagor skupne domovine, bo francosko plemstvo znalo in umelo posnemati svetle zglede svojih prednikov. Naj ne bo mejà, naj ne bo razlik, kjer bijejo zvesta srca za narod in Francijo. (*Burno navdušenje zavlada v dvorani; poslanci se objemajo, kričijo, mahajo z rokami. Okoli Abbé Mauryja so se strnili duhovniki v resnem pomenu. Galerije, vzhičene in vesele ploskajo in vzklikajo: »Živeli!«*)

Leguen de Kéréngal: Najlepše prosim...

Bailly: Čujmo, zastopniki naroda! (*Dvorana se umiri.*)

Leguen de Kéréngal: Nisem zastopnik visokega plemstva. Bretonski plemiči obdelujemo zemljo skupno s sosedi kmeti. V zmislu naravne pravičnosti bi bilo, če bi se prostovoljno odrekli onim zemljiškim predpravicam, katere kvarijo čisto soglasje najpotrebnejše družabne skupnosti pri nas — dobrega sosedstva. Zato predlagam, da se odpravijo zemljiške pravice graščin ter da se uredi razmerje do nesvobodnih kmetovalcev in najemnikov! (*Pohvala.*)

Mirabeau: Čestitam Vam, Léguen de Kéréngal. Potrdili ste dober glas o bistrih glavah, ki jih je vzgojila bretonska zemlja. (*Ploskanje.*) Meščani! Tovariši! Vidim popolno razumevanje za potrebe novega velikega časa. Uverjen sem, da tudi častita duhovščina...

Abbé Maury (nervozno): Ne dovolite mi besede...

Mirabeau: Prosim besede za gospoda Abbé Maurya!

Bailly: Imate jo.

Abbé Maury: Zastopniki naroda! Mnogo lepih besed smo slišali danes. Novo, mlado in sveže gibanje se je rodilo v naši zemlji. Gibanje, ki podira zapreke, da bi si zgradili naš lepši skupni dom. Slišali smo tehtne besede našega plemstva, slišali plemenite in zanosne misli grofa Mirabeauja. (*Klici: »Živel!«*) Vendar soglasje duš ne bo popolno, dokler jasno in čisto ne zadoni glas duhovščine, ki skupaj z glasovi plemstva in meščanstva šele ustvarja skladnost državnega blagoglasja! Zastopniki naroda! Žrtve so Bogu dopadljiva dela in gradé stopnice k prestolu Najvišjega. Narod je danes uprl oči v nas, tisoč in tisoč duš nemirno pričakuje naše odločitve. Ne bojte se! Duhovščina, zrasla med narodom, ki je vedno delila veselje in žalost s svojimi ovčicami, ne bo stala ob

strani, ko se zahteva tudi od nje težka — morda največja žrtev. — Samo, da je narodu v prid! (*Pohvala v vsej dvorani.*)

Mirabeau: Čestitam, Abbé Maury! (*Polglasno Duc d'Aiguillonu*): Dobro se je postavil!

Duc d'Aiguillon: Gotovo. Veste... (*Glas se izgubi.*)

Lally-Tollendal: Prosim za besedo!

Bailly: Izvolite...

Lally Tollendal: Zastopniki! Meščani! Znano je, da je nevednost vir vsega zla. Nevednost, pozaba ali celo kršenje človeških pravic, tistih, ki smo jih prinesli s seboj na svet, ki so večne in trajne, pa so korenine največje narodne nesreče. Da bi narod budno ohranil to svojo najsvetejšo last, bi bilo priporočljivo, da se na čelu nove ustave utrdijo in podčrtajo prvobitne človeške pravice, na katerih mora sloneti ves družabni državni red. Te pravice bi bile: svoboda, lastnina, varnost in pravica naroda, da se upre zatiranju. (*Burno ploskanje.*) Te pravice so in morajo ostati svete in nedotakljive, ker so hčerke prirode! (*Odobranje.*)

Mirabeau: Še jaz...

Bailly: Prosim...

Mirabeau: Dodatno k zelo umestni pripombi tovariša Lally-ja bi si dovolil še nekaj besedi. Nova ustava bo splošna osnova za našo novo državno ureditev. Oblast naroda brezpogojno terja izpremembe v notranji državni ureditvi, predvsem glede postavljanja, odpuščanja in odgovornosti prvih služabnikov države, vlade. Tovariši! Tu moramo jasno in glasno ugotoviti, da svobodni narod sam vodi vso politiko! Vlada je le njegova volja! Ta volja pa je živa in resnična le tedaj, če so dejanja državnikov, oziroma ministrov res v popolnem skladu s skupno voljo. (*Klici »Tako je!«*) Za pogreške vlada odgovarja narodu! (*Burna pohvala.*) — Druga važna osnova, ki se bo morala podčrtati v naši bodoči ustavi, kateri vsi želimo, da bodi oznanjevalka svobode vsem narodom (*ploskanje*), je delitev oblasti. Naj bi velika duhova Montesquieuja in Rousseauja gradila našo novo ustavo. Potem bomo lahko mirno zatisnili oči. (*Burno, dolgotrajno odobranje. Na galeriji v prvi vrsti se oglasi*)

Vergniaud: Vse gre dobro. Vendar se bojim...

Barbarroux (poleg): Bojite se? Zakaj pa?

Vergniaud: Voditi narod ni zabava za slavohlepneže, to je najtežje, najodgovornejše delo, terja mnogo čednosti: stvarnosti, pretehtanosti, dalekovidnosti, širokih pogledov, značajnosti, pa resnične dobrote in vere v dobroto! — Ta naloga raste iz dneva v dan in le velik um, zlato srce in solnčno čist značaj jo izvrši uspešno!

- Barbarroux:** Res je. A glejte naše zastopnike! Mar niso polni solnca in toplote? Živel Mirabeau! (*Galerija bučno ponovi klic: »Živel Mirabeau!«.*)
- Bailly** (*po kratkem odmoru*): Mislim, zastopniki naroda, da smo zadosti premislili in pogledali ter lahko začnemo delati. (*Pri-trjevanje.*) Imejmo pa vedno na umu staro resnico, da je življenje zavozlano s težkimi vprašanji ter da je najvišja umetnost državnika urediti vse v čim večji skladnosti; zato mora državnik misliti za vse! (*Burna pohvala.*) Pozivam torej poročevalca odbora za ustavni načrt, da nastopi svojo poročevalsko službo. (*Svečana tišina zavlada po vsej dvorani. Glas poročevalca odmeva svečano in nemoteno po dvorani. Vse oči so uprte vanj.*)
- Mounier:** »Zastopniki francoskega naroda, zbrani v narodnem zboru, so spoznali, da so nevednost, pozaba ali podcenjevanje človeških pravic edini razlogi za nesrečo naroda in za propad vlade, zato so sklenili, da v svečani izjavi poudarijo prirodne, neutaljive in svete človeške pravice...«
(*Med svečano tišino počasi pada zastor.*)

III. »MARSELJEZA«

Majhna, skromno opravljena sobica na Montmartru. V ozadju veliko okno s širokim razgledom na ta slikoviti del starega Pariza. Na desni zavesa, ki loči spalnico (alkoven) od sobe. V sredini miza s stoli. Na levi polica s knjigami in spisi, dalje špinet, na njem kup not ter gosli (violon). Pozno popoldne.

- Rouget de L'isle:** *gardni poročnik sedi za mizo ter urejuje beležke.*
- Gospa Lagrange** (*njegova gospodinja skozi vrata na levi zadaj*): Gospod! Gospod!
- Rouget** (*zamišljeno*): Da. Takoj...
- Gospa** (*razburjeno*): V mestu bije plat zvona... Bobni ropočejo neprestano... Narod se zbira... sekire in puške nosijo...
- Rouget:** Res? Kaj je zopet?
- Gospa:** V Marseillu bajè gori pristanišče... tisoč ljudi je mrtvih... angleško vojno brodovje obstreljava luko...
- Rouget** (*malomarno*): Ne bo sile, gospa Lagrange.
- Gospa** (*živahno*): Ali gospod! Če je dejal sam gospod Préjean — saj ga poznate — trgovec z ribami, da že osem dni ni prejel naročenega blaga. To vendar nekaj pomeni!
- Rouget:** Ali...
- Gospa:** Sumljivi ljudje pohajkujejo po Parizu, vpijejo in pretijo...
- Rouget** (*odločno*): Gospa! — Najboljše je, da smo v teh dneh popolnoma mirni in da ohranimo zdrave živce.

- Gospa:** Res je. Tako je vedno dejala moja pokojna teta. Toda...
- Rouget:** Razburjenje škoduje, posebno ženskam...
- Gospa:** Tudi to je res. Saj bom tudi jaz mirna, čisto mirna. Ali...
- Rouget:** Če kdo vpraša po meni, prosim, pustite ga takoj v sobo. Pričakujem važnih novic.
- Gospa:** Oh, brez skrbi, gospod, saj veste...
- Rouget:** Torej — na svidenje, gospa Lagrange.
- Gospa** (*s poklonom*): Gospod! (*Odide vzdihujoč.*)
- Rouget:** Vendar že! (*Išče po spisih.*) A — tu je! Sekcija XII... 115 prostovoljcev... bo že dovolj — za prvo silo. Kje je? Aha! (*Vstane ter vzame s špineta polo papirja ter zapisuje beležko.*) Sekcija XIII — to je tu... da! (*Trkanje.*) Prosto!
- Dijak in Marion,** njegovo dekle (*še pri vratih kličeta*): Rouget! Novice! Novice!
- Rouget** (*naglo vstane ter jima gre nasproti*): Pozdravljena! Kar na delo, otroka. Tu imam...
- Dijak:** V Marseillu vre!
- Marion** (*navdušeno*): Zbirajo se bataljoni narodne straže!
- Dijak:** Noč in dan so v orožju. Mi pa čakamo!
- Rouget:** No, saj boš dočakal. Ognjenik se giblje, kmalu bo katastrofa tu.
- Dijak:** A oni zgoraj?
- Rouget** (*bridko*): Ne vprašuj, fant. Slepota tava v pogubo.
- Dijak:** Pravijo, da Mirabeau neprenehoma poroča kralju.
- Rouget:** Edini videc v deželi slepcev.
- Marion:** Zaslepljenci! A Charles bi le stražil in streljal. Odkar je padla Bastilla, je ves v ognju.
- Dijak:** Moja dolžnost je, da služim narodu!
- Marion** (*žalostno*): In jaz — sem deseta skrb, kaj ne?
- Dijak:** Saj nisi otrok, Marion! Časi so preresni za neumnosti.
- Marion:** Neumnosti? Najina mlada sreča ti je neumnost?
- Rouget:** No, kaj pa še? Se bosta še spričkala? Sedaj ko se bijemo za pravice nas vseh?
- Marion:** Vse to vem. Ali da bi bilo radi tega najine ljubezni konec?
- Dijak:** Saj je ni. Samo časa ni zanjo.
- Marion:** Taki ste moški! Vse vam je važnejše od domače sreče!
- Dijak:** Vendar nisi ljubosumna na Francijo?
- Marion:** Ne. Ali svoje ljubezni ne dam in borila se bom zanjo.
- Rouget** (*smehljaje*): Tudi zoper Francijo?
- Marion:** Tudi! Vi moški nimate globočine čuvstev, ne poznate žrtvovanja v ljubezni. Samo ideje vas nosijo v meglena neznana jutra, a domača sreča vam je prazen nič.
- Rouget:** Dovolite! Dekliška ljubezen je močna, ali usmerjena je v ozko strugo lastnega bitja. Moška ljubezen objema vesoljstvo!
- Marion:** Sedaj pa še Vi!

- Dijak:** Pomiri se vendar, deklič! Bo že zopet mirnejši čas — in tedaj...
- Marion:** Tedaj bo najina ljubezen stara in zaprašena.
- Dijak:** Marion! Ne izmišljaj si romanov. Bodi moja dobra tovarišica v borbi za pravico! Skupaj se bova borila do končne zmage. Hočeš?
- Marion:** Hočem — Charles (*mu da obe roki*).
- Rouget:** Hvala Bogu! — Sedaj na delo! Charles — poglej, prosim, ali je spisek sekcije XII. točen!
- Dijak:** Daj, da vidim. (*Čita mrmraje.*) Da, v redu je.
- Marion** (*ob oknu*): Hrumi in buči... bobni, zvonovi — kakor za vojsko.
- Rouget:** Saj je tudi vojska! Vojska naroda —
- Dijak:** Za svoje pravice!
- Gospa** (*pri vratih*): Neki gospod...
- Barbarroux** (*naglo vstopi ter jo vljudno odrine*): Oprostite... Pozdravljeni!
- Rouget:** Dobrodošel. Hvala, gospa... (*Gospa se umakne.*)
- Barbarroux:** Cel koš novic. Marseljci so tiči! Moji Marseljci! Zbrali so že vse bataljone, pripravili orožje in strelivo. Narodni tabor! Samo znamenje — in odrinejo. Naj se le varuje brandenburški vojvoda!
- Marion:** Vojna z Nemčijo? Ali res?
- Dijak:** Morda s celo Evropo! Mar nam je!
- Rouget:** Ali so res prestopili mejo?
- Barbarroux:** Res. Davi mi je pravil Louvet...
- Louvet** (*z leve*): Me že opravljaš? Živeli! Kaj sem neki govoril?
- Dijak:** Da je bajè meja...
- Louvet:** Prekoračena. Točno. Oborožena resnica v prid kralju! To je dvorna spletkà!
- Barbarroux:** Za to visoko gospodo mednarodne pravice sploh ni!
- Louvet:** To je za ljudstvo, dragi moj. Za gospodo veljajo višji zakoni.
- Dijak:** Milejši!
- Rouget:** Kaj sedaj? Caveant consules...
- Dijak:** In Lafayette?
- Louvet:** Zvesto straži s svojimi gardisti!
- Barbarroux:** Čuvarji naroda! Sijajni Moreau de St. Mery je dobro zadel.
- Rouget:** Vendar je nevarnost tu.
- Louvet:** Mislim, da bo narod na to zahrbtno žalitev odgovoril. Odgovoril bo možato, trezno in mirno.
- Barbarroux:** Z orožjem!
- Louvet:** Tudi to je verjetno.
- Marion:** Torej res vojna? Vojna na zunaj in na znotraj?
- Dijak:** Zakaj ne? Mar pravice naroda niso vredne žrtev?
- Barbarroux:** Krvava zarja je oznanjevalka luči in belega dne!

Vergniaud (z leve): Pozdravljeni!

Rouget: Vergniaud!

Marion: On!

Dijak: Živel!

Vergniaud: Oprostite mi nenadni prihod. Prijatelji! Stvar je resna ter se poostruje vsako uro, vsako minuto. Neodločnost ali vpitje tu ne pomaga nič. Treba udariti na zvon in pokazati pot: Naprej narod! — Ali smo pripravljeni na ta ukaz? Ali se zavedamo odgovornosti, ki jo prevzamemo? Ali bomo dovolj močni, jasni, bistrovidni in plemeniti?

Louvet: Ti dvomiš, Vergniaud?

Barbarroux: Vsi smo s Teboj!

Dijak: Bataljoni čakajo!

Marion: Narod Vas ljubi!

Rouget: Naprej! Vódi, Vergniaud!

Vergniaud: Navdušenje je lepo, toda prijatelji, plamen iz kupa slame hitro dogori. Vedeti moramo, da smo začeli in da je vsak korak nazaj ali v stran, vsak najmanjši umik nesreča za nas vse in nesreča za našo bodočnost.

Rouget: Kaj še premišljujemo?

Louvet: Kdaj udarimo?

Dijak: Danes! Takoj!

Vergniaud: Počakajta! Samo trenutek pomislimo. Bodoči veletok šteje šele nekaj kapljic. Množica čaka uspehov. Torej...

Barbarroux: Marseille je pokazal pot!

Vergniaud: Lepo. A Marseille je Marseille. Mi hočemo Francijo! Ta lepa zakleta devica še spi. Še vedno spi v svojih vaseh, trgih in starih mestecih. To bo treba zbuditi k delu. Če zatrebi Pariz, naj odjekne Francija!

Dijak: Mora! Kakor grom pojde naš glas čez zemljo...

Louvet: Zastave! Bobni! Zvonovi!

Barbarroux: Bataljoni naroda!

Marion: Vse, kar čuti in hoče!

Vergniaud: Marseille je pričel. Dobro. Nadaljevati moramo v Parizu, Nantesu, Lyonu, Grenoble-u — povsod. Odposlanci naj nemudoma pričnejo z delom. Še danes moramo razdeliti delo ter določiti vsakemu svojo nalogo. Rouget!

Rouget (*séde*): Takoj bomo pozvali... Charles! (*Išče med spisi ter zapisuje podatke!*)

Dijak: Pozivnice? Daj! Vzamem jih!

Marion: In jaz!

Rouget: To je dekle! Lahko si čestitaš, Charles.

Marion: Saj to ni nič, prosim Vas...

Vergniaud: Vsaka pomoč je dragocena, moja mala.

Rouget (*ostane*): Tu so pozivnice. Bodita urna. Še danes...

Marion: Gotovo. Z Bogom! Pojdi, Charles!

Dijak: Takoj! Živeli!

Vergniaud: Na svidenje!

(Marion in Dijak odideta. Ostali so posedli zamišljeno okoli mize. Večeri se.)

Vergniaud (po kratkem odmoru): Torej — odločili smo se, dragi, kaj ne? Boj se začinja. Boj za človeške pravice, za človeško dostojanstvo...

Louvet: Za blagor naroda!...

Barbarroux: Narod vstaja!...

Rouget: In pojde do zmage! Čutim!...

Vergniaud (počasi): Verujem.

Barbarroux: Pesem ga bo vodila, pesem izpeta iz mraka v luč!

Rouget (zamišljeno): Pesem... da, pesem.

Louvet: Pesem — najpristnejši glasnik vseh src.

Vergniaud: Pesem o svobodi — njen zanos polje v toku krvi. Vžiga, žge...

Barbarroux: V zvoku njenih fanfar plavaš kakor na krilih bogov! *(Odmor.)*

Vergniaud: Čas bo, prijatelji. Kliče nas dolžnost. Louvet prevzame Lyon...

Barbarroux: Jaz Marseille!

Vergniaud (smehljaje): Gotovo. Bailly-ju pridelimo Pariz.

Barbarroux: Privedem vojsko!

Louvet: Ves narod pod zastavo!

Rouget: In pesem ž njim!...

Vergniaud: Na delo torej! Meščan Rouget!...

Rouget: Zapisal sem. Ne skrbite! Vse bo naréd. Vse.

Vergniaud (mu stisne roko): Prepričan sem!...

Louvet: Gremo?

Barbarroux: Na svidenje! *(Odidejo.)*

(Večeri se: Ogromna senca Pariza v ozadju se razžari v žaru svetilk. Hrum in šum množic, podoben brenčanju ogromnega panjù vstaja v daljavi. Ropot bobnov in plat zvana. Klici. Povelja.)

Rouget (sam; urejuje spise ter jih zveže v sveženj): To je gotovo. *(Hodi po sobi gor in dol):* Kaj je še potrebno? *(Zamišljeno):* Pesem... Kako je dejal Barbarroux? »Pesem ga bo vodila.« Ubogi moj narod, nimaš pesnikov in dvornih skladateljev, da ti zložijo himno. *(Ob oknu):* Moj Pariz! Veliko, sijajno srce Francije! Lepi, razkošni, nemirni moj Pariz! V Tebi trepečejo vse strasti in želje naroda, vse njegove bolečine in radosti. Pariz... *(Hodi gor in dol po sobi z velikimi koraki; pogled se mu ustavi ob špinetu.)* Ko bi mogel, ko bi mogel... *(Kakor zamaknjeno, tiše):* Vidim vojsko: v dolgih vrstah se premikajo čete v boj. Zemlja grmi pod njihovimi koraki, bobni ropočejo, prapori vihrajo v vetru. Stari, mladi — vsi!

Otroci zemlje, Francije — narod, moj narod... To niso mezniki, ni ohola najemniška vojska — ne, to je narod v orožju! Otroci domovine — naprej! Branimo čast svoje zemlje, branimo žene in deco našo. Naj kri nečistih, nenasitnih vragov zalije naša polja — lepše bo cvetela roža Svobode! (*Mrzlično séde k špinetu ter udari par akordov*): Naprej otroci... dan slave je prišel; nam preti krvavi meč samosilnikov... pojdemo v bojni red... Naprej, otroci, v čast Francije!

(*Z ozadja kriki, šum. Rouget igra, vase zatopljen, melodijo Marseljeze.*)

(*Zastor.*)

RAJKO NAHTIGAL

PROFESOR MATIJA MURKO

Med one izredne, za naš narod in splošno človeško kulturo zaslužne može, ki jim mora posvečati svojo pozornost naša kulturna javnost, spada nedvomno tudi znanstvenik velikih potez, učenjak mednarodnega slovesa, profesor Matija Murko. Že sijajni zunanji potek njegovega življenja jasno priča o njegovih posebnih sposobnostih in njegovi življenjski pomembnosti. Rojen leta 1861 10. februarja v kmečki hiši v Drsteli v ptujski okolici, nedaleč od rojstnega kraja našega slavnega Franca Miklošiča, katerega učenec je pozneje tudi bil, je dovršil vse svoje študije z odliko, tako da je dosegel redko čast, da je bil l. 1886 na dunajski univerzi promoviran za doktorja filozofije »sub auspiciis imperatoris«. S štipendijo te univerze je preživel nato skoro dve leti v Rusiji, na kar je postal na Dunaju profesor ruščine na zavodu za vzhodne jezike in na konzularni akademiji ter poročevalec o slovanskih listih pri ministrstvu za zunanje zadeve. Poučeval je tudi slovenščino na terezijanski akademiji ter bolgarščino na orient. zavodu. Pri tem je takoj zavzel odlično mesto ne le v dunajski slovenski, temveč sploh slovanski koloniji ter bil v ozki zvezi tudi s slovenskimi in slovanskimi poslanci, kar je bilo v mnogem v prid raznim slovenskim narodnim zadevam. L. 1896 se je habilitiral na univerzi za slovansko filologijo s posebnim ozirom na zgodovino slovanskih literatur. L. 1902 je odšel kot redni profesor slovanske filologije in naslednik Gregorja Kreka v Gradec, kjer je ostal do l. 1917. Tedaj je bil pozvan na najvažnejšo stolico slovanskih jezikov in literatur v Nemčiji v Leipzig za naslednika najznamenitejšega nemškega slavista Avgusta Leskiena. Toda tu je bilo Murku usojeno prebiti le malo časa (do l. 1920), kajti dalekosežni narodnostni prevrat kot posledica svetovne vojne je Murku utrl pot v središče slavističnih študij v zlato Prago, kjer je takoj zavzel eno iz vodilnih mest. Dasi

IGOR VIDIC

LA GIRONDE

VI. POSLANCI

Doorana Konventa. Poslanci so zaradi septembrskih umorov skrajno razdraženi in razburjeni. Mirno dostojanstvo zastopnikov naroda je izginilo, strastno strankarstvo je zavládalo pòvsod. Galerije so prepòlne Jakobincev, ki z glasnim kričanjem posegajo v razpravo.

Barrère: *(kot predsednik)* ... in tako prehajamo k peti točki dnevnega reda: Položaj v Parizu. *(Nemir.)* Prosim ministra Rolanda, da poroča o dogodkih zadnjih dni.

Galerije: Sramota! Ne sodite naroda, ki je izvršil svojo sodbo!

Roland *(mirno in odločno):* Meščani - poslanci! Včerajšnji dan je bil poln krvavih dejanj, ki bi jih najrajši zastrli z večno kopreno. Vsi vemo, čeprav je narod strašan v svoji osveti, se vendar še vedno drži neke pravice. Narod ne bo žrtvoval vsakega posameznega, na katerega bo zadel v svoji besnosti; njegovo maščevanje se obrne samo proti tistim, o katerih misli in veruje, da so zreli in pripravljeni plačati svoj greh z življenjem. Nevarnost in razdvojenost časa, v katerem živimo, prisili narod, da žrtvuje posamezne neki višji ideji, katera živi v srcih nas vseh, visoka nad časom in prostorom. *(Odobranje.)* Ali vem tudi to, da je sedanji nemirni in pijani čas vse preveč pripraven za lopove in brezvestneže, da zlorablajo to vrenje, ki se mu še po naravi težko branimo ali celo zaustavljamo. Pred vsem narodom v državi, ne samo v skupščini, smo dolžni obžalovati, da oblast ni mogla preprečiti teh divjih izbruhov, niti poprej zvedeti zanje. Oblast mora ta sramotna dejanja zatreti — ali pa da preneha biti oblast. *(Nemir.)* Prepričan sem in dobro vem, da ta moja izjava lahko sproži srd in maščevanje nekih rovarjev. Ali — zastopniki naroda — s tega mesta, odkoder je Miraubeau prvi terjal, da se uveljavijo pravice svobodnega človeka, izjavljam, da sem pripravljen, žrtvovati za svoje prepričanje tudi življenje! *(Ploskanje.)* Svoje življenje varujem za svobodo in enakost: toda če te moje vzore kdo tepta, najsibo s pomočjo tujih tiranov ali s pomočjo zapeljanega naroda, živel sem dovolj! Do poslednjega diha pa bom skušal spolnjevati svojo dolžnost. To je edino moje bogastvo, na katero sem ponosen in katerega mi ne iztrga nobena sila na svetu! *(Odobranje. Nemir na galeriji.)*

Barrère: Ali sprejme konvent poročilo ministra Rolanda?

(Nemir: glasovi z galerije: Ne sprejmite! Sramota! Fej!)
Glasovi (v dvorani): Sprejmemo! Sprejmemo!

Robespierre: Prosim besede! *(Tišina.)*

Barrère: Imate jo, meščan.

Robespierre: Narod! Meščani! — Moje srce je danes žalostno, žalostno do smrti. Iz ust odličnih državnih mož sem moral slišati besede, ki naj bi bile rajši ostale neizgovorjene, ker v njih ni resnice, ni razumevanja naroda! (*Nemir.*) Minister Roland, ki ga je volja naroda dvignila na to odlično mesto, je javno pred jasnim licem konventa obsodil jedrnato in brez pridržka — tebe, narod pariški, tebe, prvega borca za zlato luč svobode! (*Divje ploskanje na galeriji.*) Obsodil je narodno pravično sodbo, sodbo nad izdajalci, katere v svoji preveliki dobroti objokuje! Meščani! Narod! — Vprašam vas, ali je v naši sredini mož, tako velik in časti vreden, da sme obsoditi dejanja naroda?! (*Burna pohvala.*) Vprašam vas: kdo ima to pravico?

(*Klici: Nikdo! Nikdo!*)

Robespierre: Kdo sme soditi svobodni narod, narod-vladarja, iz katerega izhaja vsa oblast in vsa pravica? (*Pohvala.*)

Bailly: Zvon iz čistega zlata ne poje tako čisto, kakor zvon iz zlitine. Tudi človeška duša je zmes dobrega in — manjvrednega. Kljub temu je njen smeh in jok čist in poln, če zazvoni v njej iskrena misel. Svoboda je nad nami vsemi. Voditi narod je naša dolžnost, laskati se mu — je nemoško.

Robespierre: Meščan Bailly nam kaj lepo pripoveduje o človeški duši. Mislim, da tudi meni ni popolnoma neznana. Čujem njen klic v krik tisočev, v krik sproščene volje in moči teptanih in prezrtih neznanih junakov, ki sodijo čas in človeštvo! (*Burna pohvala. Na levici klici: »Živel Robespierre!«*)

Louvet: Ta vaša jakobinska svoboda je podobna pijancu, ki se je nalokal močnega vina ter ga sedaj nezavesten vlija v sebe, z naučeno kretnjo, brez veselja, brez spoznanja njegovih dobrin! (*Nemir.*)

Marat: Mar ne poznate besede: V vinu je resnica? (*Ploskanje.*)

Robespierre: Revolucija ni bila in ne bo nikdar sentimentalna — to prepuščamo jokavim ideologom in njihovim sanjam o dobroti. Mi stojimo v borbi, v najstrašnejšem boju za pravico in napredek. Branimo, kakor nam velewa zakon samoobrambe, a najboljša obramba je — napad! (*Ploskanje.*)

Marat: Nekaj odsekanih glav! Ali je to kaj strašnega? Mar svoboda ni vredna grmade žrtev? (*Burna pohvala.*)

Roland: Vi ste fanatiki svojega prepričanja, jakobinci! Ali pomnite: fanatiki so zaslepljenci, ker jim njihova strast zastira jasen pogled v bistvo resnice! (*Pohvala na desni.*)

Robespierre: Fanatiki? Da, narod! Fanatiki smo v borbi za tvoje vzore! Fanatiki smo naših visokih gesel: svoboda, enakost, bratstvo! (*Burna pohvala na galerijah. Klici: »Tako je! Živel!«*)

Barrère: Prosim, mir in posluh!

- Roland:** Revolucija je zadnja samopomoč naroda, ki si ni mogel ustavno priboriti svojih pravic. Poudarjam pa, da je zločinsko, kdor izrablja njegovo razdraženost v osebne namene! (*Nemir.*)
- Marat:** Narod, kaj gledaš in čakaš? Bij! Sekaj glave teh puhlih ljudi, ki ti hočejo zatemniti solnce novih dni! (*Nemir, klici: »Sramota! Fej!«*)
- Barrère:** Ste končali, meščan Robespierre?
- Robespierre:** Končal sem — zase. Zakaj ne vprašate naroda, ali ga je volja, da se odreče nadalje svoji sodbi? (*Ploskanje na galeriji.*)
- Barrère (rezko):** Tu smo v narodni skupščini — ne v jakobinskem klubu. Prilizovanje galerijam tu ne pomaga! (*Nemir, pohvala na desni.*) K besedi se je oglasil tovariš Louvet.
- Louvet:** Meščani! Poslanci! V dvorani, ki je posvečena željam in zahtevam francoskega naroda, so danes odjeknili glasovi, kateri se laskajo najnižjim nagonom razbesnelih pouličnih tolpa. Bila sta govornika, ki sta opravičevala in celo branila pariško klanje — sramoto revolucije! (*Nemir.*) Našla sta se brezvestna hujskača, ki se prilizujeta množici, ker od nje pričakujeta nagrade! (*Nemir.*)
- Robespierre:** To je laž!
- Barrère:** Mir, meščani! (*Nemir narašča. Na galerijah je nervoznost zajela vse.*)
- Louvet:** Zgodovina nas uči, da je vsak prevrat, vsak pokret narodov imel ljudi, ki so ga znali izkoristiti kot hladni računarji, izkoristiti ne v blagor naroda, temveč v svojo osebno, sebično korist. Dvignil jih je val narodne volje v višine, za katere niso bili dostojni. Taki ljudski tribuni, ki se, opijanjeni strupa oblasti, kmalu prelevijo v najhujše trinoge, so se pojavili tudi pri nas!
- Marat:** Imena!
- Galerije:** Imena! Imena! (*Hrup.*)
- Louvet:** Hočete imena? Uklonim se vaši volji! Torej: v naši sredini, med zastopniki naroda, je mož, ki stremi po trinoštvu, po najvišji, najpopolnejši a tudi najnevarnejši oblasti — po diktaturi! Obkrožen s svojimi tolpmi podira ta zastopnik osnovna načela naše ustave. Ker se hoče dvigniti nad druge, noče biti nam enak in brat. Ker se hoče povzpeti na blestečo višino oblasti, postaja najnevarnejši sovražnik svobode. On in njegov drug, v čigar bolnih možganih se je rodila strahotna misel septembrskih umorov, sta največja nesreča in nevarnost za našo mlado državo. — Meščani! Zastopniki naroda! Pred konventom in narodom obtožujem ta dva moža, da stremita po trinoštvu in neomejeni oblasti. Njuni imeni: Robespierre in Marat! (*Hrup.*)
- Barrère:** Prosim, mir!

- Chabot:** Si slišal, narod? Tako napadajo najboljše tvoje prijatelje!
- Barbarroux** (*glasno*): Jamčim za resničnost obtožbe! Robespierre je krivec! (*Hrup.*)
- Marat** (*besno*): Tovariši! To je delo Gironde, tiste zahrbtnne stranke, katera nam vsem streže po življenju, da bi se sama povzpela do vlade!
- Lasource** (*proti njemu*): Molči, krvavi pariški morilec! (*Hrup.*)
- Robespierre:** To je borba girondistov: zahrbtn napad!
- Vergniaud** (*odločno*): Ni res. Sam sem kriv, Robespierre, ako se tako misli o tvojih željah. Bratje — meščani! Slepomišimo in izgubljammo čas! Pri naših osebnih prerekanjih pa pozabljammo na živi, nemirni narod, ki pričakuje svojo bodočnost iz naših rok! (*Burna pohvala v dvorani.*)
- Barrère:** Meščani! — Ali sprejme konvent predlog tovariša Louvet-a o obtožbi?
- Dvorana:** Sprejme. Ne sprejmemo! Da! Ne! Sramota! Doli! Fej! (*Hrup zagluši vsak razgovor. Galerije divjajo.*)
- Chabot:** Pomnite ta dan in to drznost!
- Louvet:** Tu se grozi, meščan predsednik! (*Hrup.*)
- Marat:** Pojdi domov, kdor se boji!
- Barbarroux:** Molči, rabelj! (*Hrup.*)
- Barrère:** Prosim mir! (*Hrup ne odneha. Poslanci si grozé drug drugemu s pestmi, kričé in se žalijo.*) Ker je glasovanje o predlogu tovariša Louveta zaradi splošnega nemirnega razpoloženja nemogoče, prekinjam sejo! (*Hrup traja dalje. Klici: »Sramota!« »Dol predsednik!«*)
- (*Zastor.*)

VII. »SALON«

Majhen, lepo opremljen salon v Rolandovem stanovanju. Pohištvo in tapete (gobelini) v svetlih nežnih barvah in odtenkih, izdajajo fin in nežen okus. Popoldne.

- Mme Roland** (*iz ozadja*): Prospère! Ali je vse pripravljeno?
- Sluga** (*za njo*): Vse, gospa. Lahko se zanesete.
- Mme Roland:** Dobro. Pojdite v predsobo in pomagajte Michelu. Félicie naj bo v kuhinji! In pazite, da bo vino prav ohlajeno.
- Sluga:** Razumem, gospa. (*Odide v ozadje.*)
- Mme Roland** (*gre do male otomane. Z mizice vzame knjigo in prične listati po nji. Majhen odmor.*)
- Prijateljica** (*z desne, naglo*): Ah, ma chère, sem prva? Kako se ti godi? Kaj dela mož?
- Mme Roland** (*jo objame*): Lepo, da si točna, Michelina. Moški navadno mislijo, da je točnost čednost nižjih in slabih...
- Prijateljica:** Mislim, da se ravno tu pokaže čut za pravičnost in doslednost.

Mme Roland: Tudi jaz mislim tako — toda, saj veš, da svet išče vedno kaj novega, posebnega, a pozablja na to, kar je najpreprostejše in najlepše. Sédi, draga. Roland je še pri seji.

Prijateljica: Ali ga ne bo?

Mme Roland: Pride malo pozneje, on in njegovi tovariši.

Prijateljica: Vergniaud? Res?

Mme Roland: Ne boj se! Pride. Obljubil je zagotovo. In pozdravlja te.

Prijateljica (tiho): Preveč ga zanima Francija...

Mme Roland: Nas vse mora zanimati njena usoda in bodočnost. Poslušaj, draga: Žena, ki resnično ljubi, mora biti svojemu izvoljencu pomočnica, ne sme ga odvracati od resnega dela, v katero se je pognal.

Prijateljica: A lastna sreča?

Mme Roland: Draga Michelina — so trenutki, ko srce mora molčati, tem lepše bo nekoč vzcvetelo.

Prijateljica: Misliš?

Mme Roland: Verujem. V novi srečni Franciji boš splela svoje gnezdo, polno tihe sreče in neskaljenega veselja. Dotlej pa...

Sluga (z ozadja): Monsieur Bailly! (*Odide.*)

Mme Roland: Prosim!

Bailly (z ozadja): Moje poklone, mesdames. Žal mi je, da nisem mlajši, da bi se dostojneje poklonil Vajini lepoti.

Mme Roland: Po duhu in nastopu jih prekašate!

Prijateljica: Stari kavalir — kakor iz boljših dni.

Bailly: Preveč ste milostni. — Ali je Roland doma?

Mme Roland: Ni ga še. Pričakujem ga pa vsak trenutek. Kaj je novega v državi?

Bailly: Stara pesem. Sredi bojnih požarov se prepirajo vojskovodje! Položaj je vse neznosnejši. Sedaj še sodna razprava...

Prijateljica: Res? Proti kralju? Kdaj?

Bailly: V kratkem se bo pričela. Prav za prav — žal mi ga je.

Mme Roland: Žal?

Prijateljica: Tirana?

Bailly: Človeka. Mislim, da je bil dober človek. Njegova krivda je glavna in največja krivda vseh vladarjev — ni znal izbrati pravih mož!

Mme Roland: Mogoče. — Ali — ona?

Bailly: Mlada žena, vzgojena v sijaju in blesku — to pove vse...

Prijateljica: Razsipnica!

Bailly: Gotovo. Toda kot soprogi vsa čast...

Sluga (kakor poprej): Monsieur Louvet!

Mme Roland: Naj vstopi!

Louvet: Moje spoštovanje!

Mme Roland: Pozdravljeni! Kaj ste prinesli dobrega?

Bailly: Samega sebe, kaj ne?

- Louvet:** Vi me spravljate v zadrego, striček Bailly... Velike novice, gospe. Dumouriez je v Parizu.
- Prijateljica:** Slavni vojskovodja?
- Louvet:** Da. Junak današnjega dneva, zmagovalec pri Valmy-ju.
- Mme Roland:** Kako? Za dalje časa?
- Louvet:** Mislim za teden dni. Prišel je zaradi nekih prepotrebnih nabavk. Danes si bo drznil, da Vam poljubi roko.
- Prijateljica:** Draga, zavidam te. Najslavnejši možje Francije prihajajo v tvoj salon!
- Bailly:** Pa so le okvir Vaši dražesti, mesdames!
- Louvet:** Striček Bailly je še vedno nepremagljiv kavalir.
- Mme Roland:** Mladost duhá in vedrost duše sta mu zvesti pomočnici...
- Sluga** (*kakor poprej*): Monsieur Monge!
- Mme Roland:** Naš slavni matematik! Naj vstopi!
- Prijateljica:** Minister mornarice?
- Monge:** Vaš pokorni sluga, moje dame.
- Mme Roland:** Srčno pozdravljeni, gospod Monge. Kaj prinašate lepega?
- Monge:** Načrt za pristan in za ladjedelnice v Toulonu je gotov ter bo že v naslednjih dneh predložen zbornici. Potem uredimo Marseille — in naša mornarica bo lahko razpela svoja jadra in plula po vseh morjih.
- Prijateljica:** Ah, to bo sijajno!
- Monge:** A dotlej nas čaka še mnogo težkega dela. Stroški...
- Mme Roland:** Čvrst značaj in dobra volja zmagata povsod, monsieur. Kakor izdolbe kaplja vode najtršo skalo, premaga železna volja tudi največjo zapreko. Največja vseh zaprek — tako mislim — pa je naša lastna negotovost in bojazen.
- Bailly** (*zamišljeno*): Res je, gospa.
- Sluga** (*kakor poprej*): Madame Chatreux in gospodična hčerka!
- Mme Roland:** Prosimo. — Moje sorodnice iz Neuilly-ja.
- Stara gospa** (*z ozadja*): Pozdravljena, ma chérie. Kje imaš soproga?
- Mme Roland:** Takoj bo tu. Pozdravljena, Lucette!
- Mlada dama:** Klanjam se, tetka.
- Mme Roland:** Dovolite... moje sorodnice — naši voditelji in moja prijateljica... (*Se pozdravljajo; v tem pride z desne sluga, ki postavi na malo mizico krožnike, steklenice, kozarce in natoči vina.*)
- Bailly:** Kako Vam ugaja naš novi Pariz, gospodična Lucette?
- Mlada dama:** Lep je — zanimiv, poln življenja — samo, da bi bili ti junaki današnjega dne malo bolje počesani in oblečeni...
- Stara gospa:** Res je. Zraven tega — današnji mladeniči ne mislijo prav nič na bodočnost. Zagrebejo se v meglene ideje o veselstvu — pri tem pa pozabijo, da je lastni dom le največja sreča! V mojih časih...
- Prijateljica:** Vse je tako. Tudi jaz — ne rečem, da doba, v kateri živimo, ni zanimiva — ali vznemirja me večno zvonjenje in bobnanje.

- Bailly:** Še malo potrpljenja, gospe. Mlado vino še vre — počakajte, da se umiri in izčisti.
- Mme Roland:** Dotlej pa — pogum! Vedrost duha je dragocen dar modric v sedanjih nemirnih časih.
- Louvet:** A odpor vseh, ki dobro mislijo, mora odkloniti besnenje tistih, kateri vidijo bistvo svobode v umazani srajci in nepočesanih laseh!
- Mme Roland:** Kakor da je izginila vsa omika!
- Vergniaud** (*ki je vstopil neopažen*): Zvezda resnične srčne omike je brezčasna in nesmrtna — lahko jo zatemné megle in oblaki, vendar njen topli sijaj prej ali slej zmagovito razsvetli temino.
- Mme Roland:** Živel Vergniaud! (*Obče pozdravljanje.*)
- Prijateljica:** Danes ste točni...
- Vergniaud:** Vodila me je misel...
- Bailly** (*pristopi*): A Roland?
- Vergniaud:** Privedel je gosta.
- Mme Roland:** Torej je prišel Dumouriez?
- Vergniaud:** Da. Nekaj se še razgovarjata — strogo zaupno... Toda, gospe in gospodje, nesrečen bi bil, če sem prekinil zlato nit duhovitega razgovora...
- Prijateljica:** Nikakor ne. Saj ste sami dodali...
- Monge:** Razgovarjali smo se o omiki.
- Vergniaud:** In Vaše mišljenje?
- Monge:** Mislim, da je temelj omike, staro vprašanje o lepoti in dobroti, izredno težka stvar, ker je težko najti njun splošni pojem. Lepota divjega hudournika in zasanjanega ribnika, lepota nevihte in poletne noči, vse to so odsevi zemske lepote. A kakšna razlika med njimi!
- Bailly:** Zde se mi kakor razne krinke boginje narave.
- Mme Roland:** A bistvo lepote? Ni to etična dobrina, zvezana neobhodno z dobroto?
- Vergniaud:** Po mojem — da. Prirodna lepota je danes nečista. Rokoko jo je potresel s sladkorjem. Rousseau-jeva »vrnitev« jo je pokmetila — ne vem, a zdi se mi, da je od vseh dob in narodov edino večnomlada Helas umela njeno najglobbo skrivnost.
- Prijateljica:** Izvrstno, Vergniaud!
- Louvet:** Zaslužil bi priimek »Zlatousti«!
- Stara gospa:** Govorite lepo, monsieur... kakor svečenik.
- Mme Roland:** Svečenik — saj to je. Svečenik svobode!
- Roland in Dumouriez** (*z desne*).
- Roland:** Dober večer, dragi gostje... (*Pozdravljanje.*) Srečen sem, da vam smem predstaviti danes meč in ščit Francoske — generala Dumouriez-a!
- Družba:** Živel!
- Dumouriez:** Pozdravljam dično družbo, ki je znala ohraniti studence kulture, kakor morska školjka svoj najkrasnejši biser.

- Mme Roland:** Pozdravljamo varuha naše mlade svobode! (*Sluga nudi vina.*)
- Dumouriez:** Francosko vino! Zlato in sladko, kakor novi čas!
- Bailly:** A svoboda, general, je kaj opojna pijača. Narod, ki je še ni vaju, naj jo pije počasi, s spoštovanjem, kakor okuša star vinogradnik sok svoje trte. Zakaj, prijatelji, lahko mu razkošje nove pijače zastre čistost pogleda! (*Ploskanje.*)
- Vergniaud:** Prvo čašo tebi, poveljnik naše mlade vojske. Težka je tvoja naloga, ker ne smeš in ne moreš računati z vojno skušnjo in hladnokrvnostjo svojih čet. Zato zidaj na zanos mladine in na vero svobode — in navdušenje tvojih borcev bo premagalo vse ovire. Poveljniku vojske svobode — to čašo!
- Vsi:** Živel! Živel! (*Trkanje.*)
- Dumouriez:** Zahvaljujem se vam, gospe in gospodje, dragi prijatelji moji, za lepo zdravico, žal, nezasluženo. Naj bo spomin — venec na grob — onim tisočem nepoznanih junakov, ki so dali svoje vse za obrambo naše zemlje. Mojim mrtvim tovarišem! (*Vsi izpijejo molčé.*)
- Sluga** (*z ozadja*): Monsieur ...
- Roland:** Kaj je, Prospère?
- Sluga:** Odposlanstvo želi govoriti z generalom Dumouriez-em. Vodi jih — Marat!
- Louvet:** Kaj? To je drznost!
- Roland:** Kaj naj to pomeni?
- Dumouriez:** Recite, prosim, gospodom, da sem jim jutri rade volje na razpolago. Sedaj ne utegnem. Sedaj sem gost najduhovitejše gospe v Parizu!
- Mme Roland:** Laskate se, general.
- Dumouriez:** Nikdar. Vojak sem, trd in odkrit.
- Roland:** Odposlanstvo naj se zgleda jutri v poveljstvu generala. Kaj ne?
- Dumouriez:** Soglašam.
- Roland:** Idite, Prospère, in javite!
- Sluga:** Razumem, gospod! (*Odide.*)
- Bailly:** To bo zopet povod za ...
- Monge:** E, dragi moj, povod se lahko najde.
- Prijateljica:** Moj Bog! Kaj neki iščejo ti ljudje?
- Vergniaud:** Svoje pravice, resnične in namišljene. Ne smemo pozabiti, da je težko voditi narod izza zelene mize. Mrtve črke naših naredb in okrožnic morajo postati žive in neizbrisne v zavesti vsakega državljana. To pa bodo le tedaj, če bomo sami neprestano prisluškovali utripu narodne duše in razumeli njegove želje, še bolj pa — njegove potrebe.
- Louvet:** Da postanemo laskači množice? Nikoli!
- Roland:** Kdo govori o laskanju?
- Vergniaud:** Govorim le za zvezo z narodom, za živo, trajno zvezo, ki nam da dovolj pobud in moči!

Monge: Vergniaud — vse lepo. Ali eno je: ti si mož srca. Srce pa v politiki, prijatelj, ni samo nepotrebna, ampak tudi nevarna stvar, ki rada pokvari najtočnejši račun.

Louvet: Račun?

Roland: Tebi je politika račun, ki se reši po nespremenljivih pravilih. Ne smeš pozabiti, da je politika vodstvo živega narodnega telesa, kateremu usmerja želje nemirna kri.

Monge: Da. Ali če misliš...

Mme Roland (smehljaje): Ne bo konca za danes gospodje?

Louvet: Zagrizli smo se v razpravo...

Roland: No — pa končajmo sedaj! A ti Vergniaud?

Vergniaud: Brez vere in upanja ne pojde, dragi Monge. Verujmo v svobodo, upajmo v narod — to naj bo osnova naše politike.

Mme Roland: Torej — edini?

Sluga (z ozadja): Madame Roland, pripravljeno je! (*Odpre vrata.*)

Mme Roland: Prosim, gospoda!

Dumouriez (ji ponudi roko): Dovolite?

(Družba se počasi pomika proti obednici.)

(Zastor.)

NIKO KURET

SODOBNI ZBOROVSKI ELEMENT V IGRI

Vkljub govorjenju o propadanju modernega teatra se poraja in razvija v naših dneh na popolnoma svojstven način zborovski element v igri. Do tega in takega zborovskega elementa šele tipaje iščemo odnosov, ker mu v preteklosti težko vzporedimo kaj podobnega. Saj pri tem skoraj ne gre za dejstvovanje množice v igri, kakor ga poznamo iz tradicije in kakor ga je z veliko marljivostjo Lohmeyer zabeležil in zbral v svojem zadaj navedenem delu. Sodobni zborovski element v igri se namreč postavlja ob stran posameznemu igravcu kot — množveni igravec s samostojnimi vlogami, ki so nekaj docela drugega kakor nastopanje »zbora« ali »množice« v tradicionalni drami.

Teatrski ideolog in reformator bi pojav takega zborovskega elementa v naših dneh s precejšnjo upravičenostjo presodil kot prva znamenja preporoda teatra iz ljudske skupnosti, to se pravi, bodisi iz organskega občestva ali iz organiziranega kolektiva. Ne bi mu mogli mnogo oporekati, ako bi trdil, da se teater s tem vrača k svojemu izhodišču, ki bo iz njega vzrasel obogaten, svež in v novi, sedanjosti ali, bolje, bodočnosti ustrezajoči obliki, ki jo danes komaj še prav slutimo. Dejstvo je vsekakor, da je teater nastal iz skupnosti rodu, iz dionizijskega občestva, iz krščanske občine. Dejstvo pa danes spet

LA GIRONDE

VIII. SODNA RAZPRAVA

V enem izmed političnih klubov. Nizka, umazana dvorana je za silo prirejena za sejo. Mnogo ljudstva, ženâ in mladine. Vse živo, nemirno. Jakobinci divje ploskajo Maratu, ki končuje svoj govor.

- Marat:** — — — radi tega, bratje Francozi, maščujte se! Ne verujte solzavim hinavcem, licemernim prijateljem Burbonske zalege. Kri za kri, smrt za smrt! Louis Capet je kriv in mora biti obsojen. Dvignil je meč proti lastnemu narodu — to mu bodi njegova sodba! (*Divje ploskanje. Jakobinci nesejo Marata na ramenih z odra.*)
- Chabot** (*predsednik*): V imenu kluba se zahvaljujem tovarišu Maratu za njegove iskrene in poštene besede. Predlagam, da se njegov govor v celoti objavi v »Père Duchêne-u«, svobodnem glasniku svobodnega naroda! (*Burna pohvala, klici: »Živel Marat!«*)
- Vergniaud** (*v množici*): Dovolj je hujskanja!
- Louvet** (*do njega*): Boš govoril?
- Barbarroux** (*isto*): Tu? V tem brlogu?
- Brissot** (*isto*): Kar daj!
- Lasource** (*isto*): Mislite?
- Vergniaud**: Prosim besede!
- Glasovi**: Kaj? Kdo? Girondisti? Vergniaud? (*Nemir.*)
- Chabot**: Prosim, mir! K besedi se je priglasil tovariš — Vergniaud. Ker je dovoljena svoboda govora, mu dajem besedo. (*Nemir.*)
- Brissot** (*polglasno*): Nesramnost!
- Vergniaud** (*na govornici*): Prijatelji! Porabiti hočem priliko, da Vam poročam o pravdi proti kralju!
- Chabot** (*ostro*): Kralja ni več! Obsojen bo Louis Capet! Opominjam Vas, da ne žalite naroda! (*Ploskanje pri Jakobincih.*)
- Vergniaud** (*mirno*): Kralj bo obsojen, če bo dokazano, da je kriv. Obsojen pa bo bivši kralj, a ne Louis Capet. Prosim, da to vzamete na znanje.
- Chabot**: Dobro. Pojasnilo sprejemem. Nadaljujte!
- Vergniaud**: Meščani! Prišel sem med Vas, da razpravljamo skupaj o stvareh, katere so pri srcu vsem, ki ljubijo narod in Francijo! — Kakor vam je gotovo že znano, bo postopek proti bivšemu kralju v kratkem končan. Ko pade odločitev o krivdi, se bo treba ponovno sporazumeti radi kazni.
- Jakobinci**: Smrt! Smrt!
- Vergniaud** (*mirno*): Kazen določi konvent. Vpraša pa se, ali je predstavništvo naroda, njegovo politično zastopstvo, tudi pristojno kot najvišje sodišče. (*Nemir.*)

St. Just (*iz množice*): Čudno je Vaše vprašanje, tovariš Vergniaud. Mar ste pozabili, da je bil že bivši francoski parlament najvišje sodišče Francoske? (*Smeh v dvorani.*)

Vergniaud: Ne, St. Just. Ali dovolite: stari parlament je bil samo sodišče, ne zakonodajna oblast. Tu je razlika med njegovo in našo pristojnostjo!

Louvet: Tako je! (*Nemir.*)

Vergniaud: Če malo premislimo veliko odgovornost, katero nalagamo konventu v primeru smrtne obsodbe, se moramo vprašati, nimamo li še širšega foruma, še večjega sodišča ko konvent? (*Tišina.*)

St. Just: Nimamo!

Vergniaud: Popolna oblast naroda obsega brezdvomno tudi najvišjo sodno oblast, zlasti v tem primeru, kjer je tožnik in sodnik isti. Mislim, da ne rečem nič nepoštenega, če vas opozorim na to najvišje sodišče, katero je narod vse Francoske. Kaj bi bilo prirodnejše in pravilnejše, kakor da se proti odloku, to je sodbi konventa, narodnega odbora, dovoli obsojenemu priziv na ves narod, na veliki, mogočni francoski narod, ki je v svoji zemlji tudi vrhovni sodnik?

(*Burna pohvala vseh, tudi Jakobinci ploskajo.*)

St. Just (*besno*): Kaj slepomišite? Vi hočete samo odlašati!

Louvet: Kdo slepomiši tu, St. Just!

Barbarroux: Odklanjamo Vašo nelepo sumničenje!

Lasource: Pazite, kaj govorite!

Brissot: Neverjetno! (*Nemir in medklici.*)

Chabot: Prosim, mir!

Vergniaud (*hladno*): Tovariš St. Just se ne strinja z mojim predlogom. Misli, da hočem ž njim zavleči obsodbo.

St. Just: Da, prepričan sem o tem! (*Nemir.*)

Vergniaud: Dovoljujem si pripomniti, da je samo v korist čiste in jasne pravice, da se velike in pomembne pravde vnovič pregledajo. Zakaj zemlja, kjer se ne spoštuje pravica, zemlja, katera ne pozna svobode in enakopravnosti vseh državljanov, se ne sme prištevati v družbo omikanih in kulturnih držav! (*Hrup v vsej dvorani. Razločujejo se klici: »Živel Vergniaud! Tako je! Ni res! Sramota!«*)

St. Just: Tiran ne potrebuje pravic!

Chabot: Prosim vzlic opravičenemu razburjenju za mir! (*Hrup poneha.*)

Vergniaud (*odločno*): Prepričan sem, da bo veliki francoski narod ogorčeno odklonil izjavo tovariša St. Justa. Po naši ustavi smo vsi, brez izjeme, enaki pred zakoni, ki ne poznajo izjeme. Bivši kralj, sedaj državljan kakor mi vsi, ima zato pravico do varstva zakonov! (*Hrup.*)

- St. Just:** Fino je Vaše tkanje, Girondisti, priznam. Ali to pot nas ne boste premotili. Kri nedolžnih žrtev vpije do neba in njihova nema obtožba je močnejša, kakor vaši pravniški pomisleki! (*Burna pohvala.*)
- Lasource:** A kri onih, ki so padli ob septembrskih umorih? (*Dioji hrup.*)
- Jakobinci** (z dvignjenimi sabljami in bodali prete Lasource-u, okoli katedrega se zbirajo pristaši Gironde. Klici: »Fej! Sramota! Ven z Girondisti!«).
- Vergniaud:** Mislim...
- Chabot:** Nimate več besede! Dosti smo slišali Vaših spletk. (*Burna pohvala.*)
- Louvet:** Sramota!
- Brissot:** Mar je to dostojanstvo zbora?!
- Barbarroux:** Tak predsednik! (*Hrup.*)
- Chabot:** Mir! Opominjam tovariše, da ne napadajo predsednikovih odločb!
- Jakobinec** (z vroda): Robespierre!
- Množica:** Živel Robespierre! Oče naroda!
- Robespierre** (skozi vrata): Živeli prijatelji! Dober večer, tovariši iz Gironde!
- Vergniaud:** Dober večer, Robespierre. Kaj prinašate novega?
- Robespierre:** Vas zanima? Kmalu boste slišali. Vendar bi Vam svetoval, da se rajši prej odstranite!
- Vergniaud** (ponosno): Zakaj?
- Robespierre** (sladko): Ker bi bili Vi in Vaši tovariši morda izročeni studu naroda?
- Louvet:** Studu naroda?!
- Barbarroux:** Gonite nas?!
- Robespierre:** Nikakor ne. To je bil le prijateljski nasvet. Ker ga nočete poslušati, odgovarjate samo za posledice. (*Glasno.*)
Tovariš predsednik!
- Chabot:** Imate besedo, Robespierre! (*Ploskanje.*)
- Robespierre:** Tovariši! Bratje! Prihajam med vas, kjer je dom mojega srca, kjer je hram mojega veselja. Prihajam danes nevesel, otožen, potrč in obupan. Strašna nezvestoba je zadela francoski narod, nesrečna usoda je udarila njegovo zemljo. Vrhovni poveljnik naše vojske, slavni in opevani Dumouriez je — izdajavec... Da, bratje, z žalostjo ponavljam to težko besedo: izdajavec! Zapustil je svoje mesto ter pobegnil k sovragom! (*Nemir!*) Umiri se, ubogi moj narod, to še ni vse. Nisi še izpil svoje grenke kupe do dna...
- Louvet:** Nekaj pripravlja...
- Barbarroux:** Pes!
- Robespierre:** Srce se mi krči, da moram danes javno obtožiti izdajstva može, ki so vodili tako dolgo tvojo usodo, narod moj. Oni, ki so stali na krmilu naše narodne ladje, oni, ki so bili

deležni tvoje hvale in tvojega navdušenja — oni so te izdali! S peklenko zlobo so pripravljali prevrat, prevrat proti tebi, narod francoski, prevrat proti tvojemu dihu — tvoji svobodi! Rovarili so in kovali spletke — in že poganjajo gnusni plodovi črnega semena. Bratje! Tovariši! — Dumouriez ni sam! Član je velike in vplivne organizacije, ki te sovraži, narod moj zapuščeni, ki brani Bourbone in njihove pristaše, farje in plemenitaše. Pozovi jih na odgovornost, dokler je čas! Sodi njim tvojo pravično sodbo, tem rovarjem in prekucuhom, tej nevarni golazni, ki riže po telesu Francije! Smrt njim, ki so desna roka bourbonskih tiranov — smrt Girondi! (*Divje ploskanje po dvorani. Jakobinci kričé: »Smrt! Smrt!«*)

Marat: Zapoј nam zopet svojo krvavo pesem, ponosna giljotina! (*Hrup.*)

Vergniaud: Prosim besede! (*Hrup in klici: »Fej! Izdajavec!«*)

Chabot: Izdajavci nimajo tu prostora!

Louvet: Molči! (*Vergniaud ga umiri s kretnjo.*)

Vergniaud: Ponovno prosim besede! (*Hrup.*)

Robespierre: Jaz Vas prosim besede — za — »tovariša« Vergniauda! Naj se pere!

Chabot (*prezirljivo*): Gospod Vergniaud — govorite! (*Nemir.*)

Vergniaud: Kratek bom. Manjka mi besed, da odgovorim na to nizkotno obtožbo, ki je globoko pod našo častjo. Robespierre hujska in klečeplazi, da bi si sam priboril oblast. Mi smo branili svobodo, z njo pa tudi pravico in dobroto. Mirno čakamo sodbe naroda, ker pred njim nismo krivi.

St. Just: Otrok ste, Vergniaud! Doslednost in razum sta edina temelja nove dobe. Za srcé in dobroto v njej ni prostora!

Vergniaud: Potem je boljše, da gremo. Človek brez srca in dobrote ni vreden svojega imena. Njegovi pajdaši so volkovi in hijene. Pojdimo na čist zrak, prijatelji! (*Množica molči ter nehoté napravlja prostor girondistom, kateri mirno zapuščajo dvorano.*)

(*Zastor.*)

IX. OBTOŽENCI

Dvorana revolucionarnega sodišča (Comité de Salut public). Za sodno mizo (v ozadju): Fouquier de Tionville, predsednik s štirimi sodniki, med njimi Merlin. Na desni in levi sedé porotniki, dvanajst jih je. Poleg sodnega dvora pri mali mizici zastopnik obtožbe: St. Just. V ospredju na klopi: Vergniaud, Bailly, Guadet, Gensonné in Lasource. Desno in levo vrata, zastražena od gardistov. Megleno jutro osvetljava dvorano skozi široka okna v ozadju.

Fouquier de Tionville: Vi torej ne priznavate zarote, ne priznavate svojih pisem, polnih tožb in klevet? Ne priznavate tajnih družb in krožkov po vsej deželi?

- Vergniaud:** Priznavam, da sem v svojih pismih obžaloval tok revolucije, ki je krenil s prave poti. Kot ministri smo se sestajali v hiši tovariša Rolanda, tudi pri Valazé-ju na kosilu in pri večerji. Mislim, da družaben razgovor še ni zarota, skupen dogovor še ni tajnost.
- St. Just:** Pisma obtoženca dokazujejo, da ni bil zadovoljen s stanjem, katero vlada v naši državi.
- Vergniaud:** Da. — In ostanem to, dokler se sedanja jakobinska strahovlada ne umakne širokemu, zlatemu polju resnične svobode za vse, pa naj bodo na vladi ali ne!
- Fouquier:** Opozarjam sodni dvor in meščane porotnike, da obtoženec ne kaže najmanjših znakov kesanja, temveč še vedno napada sedanjo vlado. Mislim, da je tako njegovo delo nevarno za državo in je protidržavno.
- Lasource:** Kdaj boste razumeli, da narod in vlada nista isto? Vlada mine, narod je večni!
- St. Just:** Nimate besede, Lasource!
- Bailly:** Pametne besede so tu prepovedane!
- Fouquier:** Molčite, Bailly! Kdo Vas kliče, da odgovarjate?
- Bailly:** Moja vest. Da. Tisti notranji čut odgovornosti, čut za pravico, ki je Vam in vašim tuj!
- Merlin:** Ne žalite sodišča!
- Bailly:** Ne žalim Vas, uboge lutke, ki igrate sodnike. Mar ne veste, da je sodba že vnaprej sklenjena?
- St. Just:** To ni res!
- Vergniaud:** Mogoče ni napisana, gotova pa je!
- Lasource:** Poroka za to sta Robespierre in St. Just!
- Guadet:** Junaka Maratovega duha!
- Fouquier:** Prepovedujem, da bi kdo blatil nesmrtno podobo velikega prijatelja naroda!
- Sodni dvor in porotniki (stojé):** Slava mu!
- Gensonné:** Le vzklikajte morilcu in hujskaču. Še za svetnika bo na na vašem krvavem jakobinskem nebu!
- St. Just:** Mir!
- Fouquier:** Še besedo — pa Vas dam ukovati!
- Bailly:** Ukovali ste nam že davno duše in srca. Okovi telesa bi bili le malenkost. Za v večnost nas ne plašijo besede.
- Fouquier:** Naj se zaslišijo priče. Prvo pričo! (*Gardist na desni odpre vrata.*)
- Chabot (z desne):** Pozdravljeni!
- St. Just:** Tovariš Chabot — odgovorili nam boste na neka vprašanja. — Ali ste kdaj slišali o tajnih sestankih in dogovorih Girondistov?
- Chabot:** Slavno sodišče — da! Saj to vé ves Pariz!
- Vergniaud:** Ah? Zakaj pa so potem »tajni«? (*Smeh med Girondisti.*)
- Fouquier:** Mir! Opozarjam obtoženca, da ne vplivajo na pričo!

- Bailly** (*polglasno*): Saj so ga že drugi naučili...
- Chabot**: Prosim: dvakrat, trikrat na teden so se sestajali voditelji zloglasne Gironde. Pri Rolandu, Valazéju in Vergniaud-u. Živeli so razkošno in razsipno, vino je curkoma teklo s prepolnih miz. Žene v razgaljenih oblekah...
- Vergniaud** (*skoči*): Zahtevam, da priča ne natolcuje!
- Fouquier**: Mir, obtoženci!
- Bailly**: Zahtevamo, da si priče ne dovoljujejo žalitev!
- Fouquier**: Sodišče ne najde žalitve v njegovih besedah. — Nadaljujte, Chabot.
- Chabot**: Da ne ranim prenežnih src obtožencev, preskočim sliko razvrata in razkošja, katerega bi bil še Helios vesel!
- Bailly**: Heliogabal, recite, kakor so Vas naučili, sinko.
- St. Just**: Opominjam obtoženca, da spoštuje resnost trenutka!
- Vergniaud**: Potem privedite, prosim, resnejše priče!
- Fouquier**: Dovolj. Zapišite: Ker obtoženci poskušajo vplivati na pričo, se izjava poslanca Chabot-a vpiše v celoti v zapisnik. Sprejeto?
- Sodniki**: Da, sprejmemo.
- Fouquier**: Preidemo sedaj na drugo točko. Tovariš Chabot, Vi ste opravili. Sodni dvor se Vam zahvaljuje.
- Chabot**: Storil sem samo svojo meščansko dolžnost (*se prikloni in odide*).
- St. Just**: Predlagam, da sodišče uporabi sklep konventa, da je zadeva že dovolj pojasnjena ter da se takoj pričnemo posvetovati o kazni.
- Vergniaud**: A dokaz o krivdi?
- Fouquier** (*ostro*): Dokazali ste krivdo sami! — Mislim, da je predlog obtožitelja umesten.
- Sodniki**: Se sprejme.
- Lasource** (*tih*): Kimavci!
- Gensonné**: Stroj za glasovanje!
- Bailly**: Uboga Francoska!
- Fouquier**: Ugotavljam, da je sodišče soglasnega mnenja, da je o pravdi proti veleizdajalcem — Girondistom dovolj poučeno. Radi tega se bo sodni zbor umaknil k posvetovanju. (*Hrup na levi.*) Kaj je to?
- Gardist**: Komisar konventa! (*Odpre vrata.*)
- Komisar konventa** (*v naglici*): Oprostite, če motim. Ali velika važnost poročil, katerih sem glasnik, me opravičuje.
- Fouquier**: Govorite!
- Komisar konventa**: Izdajalec Roland je pobegnil s pomočjo svoje žene. Girondisti Barbarroux, Louvet, Condorcet in Isnard hujskajo narod v Marseillu. Izdane so stroge naredbe proti njim. V Marseille je odposlana vojska. Meščanka Roland je v zaporu. Konvent se nadeja, da bo sodišče pravilno ocenjevalo res-

nost sedanjega položaja in storilo vse potrebno, da se zadeva Gironde čim prej konča.

Bailly: Jakobinska pravica!

St. Just: Kje je meščanka Roland?

Komisar: Čaka pred vrati. Ona in njena prijateljica, ki je tudi osumljena.

Vergniaud (tihan): Michelina!

Lasource (tihan): Hladno kri, Vergniaud. Te zveri ne smejo videti v naše srce.

St. Just: Predlagam, da se te žene zaslišijo v prisotnosti obtoženih.

Fouquier: Soglašam. Komisar, privedite jih!

Komisar: Razumem. *(Daje znak z roko, z leve privedejo gardisti Mme Roland in prijateljico.)*

St. Just: Le malo bliže, meščanki. Ne bojta se, danes še ni Vajin dan!

Fouquier: Odgovorili boste le na nekaj vprašanj.

Prijateljica: Vergniaud tu? O Bog!

Mme Roland: Tiho, uboga moja mala.

Fouquier: Vi, meščanka, ki ste bila stalna sodelavka svojega moža — morda nam lahko pojasnite končni namen prizadevanj, s katerim se je Gironda upirala pravičnim zahtevam naroda?

Mme Roland: Vam naj pojasnim? Ne morem. — Ta namen je razumljiv vsakemu človeku, ki je jasnega srca in poštene duše, a nerazumljiv je zagrizenim hujskačem in besnežem, ki se imenujejo Jakobinci!

St. Just: Vi žalite, meščanka!

Mme Roland: Resnico govorim, ne žalim.

Fouquier (prijateljici): Meščanka! Iz pisem obtoženca Vergniauda je sodišče zvedelo, da ste imeli zveze z glavnim voditeljem Gironde...

Bailly: Prosim, ne žalite navzoče dame!

Vergniaud: Vsaj v zasebno življenje ne vtikajte svojih umazanih rok!

Fouquier: To je drznost, Vergniaud!

Merlin: Tovariš predsednik, pustimo zaslišanje! Njihova krivda je jasna.

Fouquier: Soglašam. Tožitelj?

St. Just: Pred obličjem naroda, pred vso Francosko, obtožujem prisotne voditelje Gironde — veleizdaje!

Prijateljica: Ah! *(Se zruši v naročje Mme Roland.)*

Fouquier: Mir!

St. Just: Vsi vemo, da je veleizdaja proti narodu največji zločin. Zato bom kratek. Za veleizdajo ni odpuščanja, za njo ni milosti. Izdajalec naroda je suha veja na našem državnem drevesu, in se mora odsekati. Predlagam najblažjo kazen za največji zločin — smrt!

Sodniki in porotniki: Smrt! Smrt!

Prijateljica (obupno): Vergniaud! *(Se mu orže v naročje.)*

Vergniaud: Tiho... duša...

Mme Roland: Svoboda — kakšni zločini se godé v Tvojem imenu!

Lasource: Tovariši — to je konec.

Fouquier: Sodišče se sestane k posvetovanju. — Komisar, odvedite obtožene v zapore. Sodba bo dostavljena po odposlancu. *(Sodniki in porotniki zapuščajo dvorano.)*

Bailly: Ali se nas še vedno bojite?

Prijateljica: Rablji!

Vergniaud: Ne, samo zaslepljenci! Bredejo kri in mislijo, da varujejo svobodo. Ali svoboda je trezna, njih pa opija oblast!

(Zastor.)

X. JETNIKI

Ječa v zaporih konventa. V ozadju vrata in veliko zamreženo okno, skozi katero sije rana jutranja zarja. Kamnite sive klopi na levi in desni. Tik za oknom košat razcvel kostanj.

Vergniaud *(gleda zamišljeno skozi okno).*

Lasource *(sedi na klopi desno, glavo ima zakrito z rokami).*

Bailly *(spi na klopi na levi, pokrit s črnim plaščem).*

Gensonné *(se sprehaja po ječi s topimi enakomernimi koraki).*

Guadet *(stoji ob zidu levo ter strmi nepremično predse).*

(Od zunaj se čuje korakanje straže. Včasih ropot bobnov. Povelja v daljavi.)

Vergniaud *(počasi):* Kako je lepa pomlad...

Gensonné *(polglasno):* Rablji! Svinje!

Guadet *(topo):* Konec... konec...

Bailly *(zbujen, mirno):* Ali se že svita?

Vergniaud: Polagoma. Mlado jutro...

Bailly *(vstane):* Dosti sem spal, mirno in dobro.

Guadet: Spal? Sedaj? Tu?

Gensonné: Blagor starcu... A mi? *(Divje.)* Mi? Mi?!!!

Vergniaud: Ali, prijatelj! Vendar ne boš grenil poslednjih trenutkov?

Lasource: Dobro jutro, tovariši.

Bailly: Dobro jutro, prijatelj.

Vergniaud: Ali vsi bdimo? Še kratek, kratek čas. Kmalu bo konec.

Gensonné: Konec? Kdaj?!

Guadet: Upajmo!

Lasource: Čakanje — negotovost, to je največja muka...

Bailly: Čakanje je življenje, prijatelj.

Guadet: Mar je to življenje?

Vergniaud: Prijatelji — še en izhod se nam nudi.

Gensonné: Kakšen? Kje?

Vergniaud *(počasi):* Neki znanec mi je poklonil darilo — strup...

Bailly *(odločno):* Ne.

Guadet (*zamišljeno*): Strup?

Gensonné: Daj ga sem. Daj ga, prosim, prosim!

Vergniaud: Sam ga ne potrebujem. Premalo ga je za vse.

Bailly: Ne, tovariši! Nihče nima pravice do svojega življenja. Mi vsi, ki stopamo na isti stezi do konca poti, moramo dozoreti. Dozoreti, prijatelji, mora vsak, v sreči ali v borbi, v razkošju ali v bedi. Le zrel sad pade z drevesa, le rumeno listje, ki je brez soka, nosi veter v pozabo...

Vergniaud: Prav imate, Bailly. Ne bi bilo moško, ne bi bilo dostojno Gironde!

Gaudet: Gironde — razbita, pomorjena! Mladost, polet in duh Francije! Rablji!

Gensonné: Norci!

Lasource: Zgodovina nas bo maščevala!

Vergniaud: Zgodovina? Ne vem. Mi smo šli svojo pot, svojo ravno, svetlo stezo do konca. Grešili smo kakor vsak, vendar smo ohranili svoja načela. Zgodovina bo sodila — ne maščevala.

Lasource: In sedaj završujemo... (*Odmor.*)

Bailly: Glejte, kostanji cvetó... Nežno cvetje je odelo stara debela...

Gensonné (*divje*): Ne! Nočem! Nočem!!!

Bailly (*ga vede k oknu*): Prijatelj, glej! Glej lepoto in ne misli... Poglej to belo cvetje, s katerim se igrajo solnčni žarki...

Guadet: Jutro... jutro smrti.

Vergniaud: Prebudimo se iz sna življenja, tovariši!

Lasource: Sedaj — na pot! V luč? V temo?

Bailly: V večni mir, prijatelji... (*Odmor, katerega pretrga oster ropot bobnov. Vrata v ozadju se odpró. Na hodniku vrsta gardistov, stražar, pred njimi komisar konventa.*)

Komisar (*vljudno*): Dovoljeno?

Bailly: Prosim.

Komisar (*čita*): Z odlokom revolucionarnega, izrednega sodišča so obtoženci Vergniaud...

Vergniaud: Tukaj.

Komisar: ... »Lasource« ...

Lasource: Tu.

Komisar: ... »Gensonné« ...

Gensonné: Da.

Komisar: ... »Guadet« ...

Guadet: Tu.

Komisar: ... »... in Bailly« ...

Bailly: Poslušam.

Komisar: ... na podlagi dokazov o veleizdaji obsojeni na smrt. Kazen se izvrši danes ob sedmi uri zjutraj.« Pripravite se, meščani!

Bailly (*mirno*): Še pol ure.

Komisar: Imate kakšno željo? Hočete zajtrk?

Bailly: Hvala. Hočemo miru.

- Komisar:** Neka dama čaka. — Prosi, da jo pustim k meščanu Vergniaud-u...
- Vergniaud** (*odločno*): Nemogoče. Recite... ne... prosim, izročite ji to pismo...
- Komisar:** Z veseljem. Vino, ako je komu po volji?
- Guadet:** Prinesite! Za zdravico!
- Komisar** (*pozdravi molčé in odide. Vrata se zapró; topot korakov se izgubi. Odmor.*)
- Vergniaud:** Poslednji trenotki... Kakor so poslednje kaplje v čaši najslajše, jih vendar greni misel, da so poslednje...
- Bailly:** In zopet bo zakrvavel tvoj oltar, boginja Svobode... Nenasična si kot indijska Kâli...
- Lasource** (*zamišljeno*): Kâli — boginja smrti in vendar tudi ljubezni... kako globoka misel teh tihih modrijanov...
- Gensonné** (*nervozno*): Kaj nas mučijo? Naj že pridejo!
- Guadet:** Pripravljeni smo.
- Stražar** (*iz ozadja, z vinom*): Izvolite...
- Vergniaud:** Hvala Ti! Na, kar imam pri sebi... (*mu da zlatnik*).
- Stražar:** Hvala, gosp... meščan. (*Odide.*)
- Gensonné** (*toči*): Provansalsko vino! Lepo kakor mati in sladko kakor prva ljubezen...
- Guadet:** Glej, pesnika!
- Lasource:** Samo nagni, Gensonné...
- Bailly:** Še Vi, Vergniaud...
- Vergniaud:** Hvala Vam. Sicer nisem mislil...
- Lasource** (*smehljaje*): Komur je srce polno vina...
- Bailly:** In vse ožarjeno v poslednji svetlosti.
- Guadet** (*dvigne čašo*): »Contre nous de la tyrannie.«
- Vergniaud:** Vedno isto — še vedno stara pesem. Samo tirani so zdaj drugačni...
- Gensonné:** Manj elegantni in uglajeni...
- Bailly:** In manj omikani.
- Vergniaud:** Kdaj bo človeštvo končno rešilo vprašanje vlade in oblasti, na osnovi resnične enakosti, soodgovornosti vseh, brez diktature, tega grdega madeža na čistem plašču države?
- Bailly:** Ne vem — a mislim, da na to vprašanje še čez tisoč let ne boste dobili pravega odgovora.
- Lasource:** Trčimo, tovariši! Naj živi naše najdražje, najlepše, najboljše...
- Vergniaud:** Naša divna Gironda! Ta vez drha in srca, to plemenito cvetje z gredic domovinskih. Izgubila si bitko, ker si se borila pošteno in odkrito. To je tvoj greh in tvoja čast!
- Vsi:** Gironda!
- Bailly:** Ne pozabimo pa na njo, ki nas sedaj obsoja — kateri smo služili vse življenje, kolikor smo mogli in znali. Solnčna, lepa, divna Francija! Tebe pozdravljajo danes obsojeni in

prezirani girondisti. Republika kliče: moramo umreti. Za njo smo živeli, za njo umremo. Živela! (*Trčijo.*)

(*Z ozadja ropot bobnov in topot korakov. V daljavi bije ura.*)

Vergniaud: Prijatelji — z Bogom! (*Girondisti se objamejo.*)

(*Vrata v ozadju se odpro. Na hodniku stojé gardisti in Komisar.*)

Komisar: Meščani...

Vergniaud: Pripravljeni smo. Vodite!

Lasource (*ponosno*): Umremo na dan, ko je Francijo zapustila pamet. Vi pa, krvniki, boste umrli na dan, ko bo pamet zopet vstala iz groba!

Vergniaud: Naprej, dragi moji!

Bailly: Na dolgo pot...

Guadet: Pripravljen sem.

Gensonné (*zamišljeno*): Imate prav: Lepa je pomlad...

Komisar: Naprej! Vodite!

(*Ropot bobnov. V daljavi zvonjenje.*)

Ženski glas: Vergniaud!

(*Zastor — Konec.*)

LOJZE POTOČNIK

VPLIVI NA STOPNJO LEPOTE IN GRDOTE

Vrednote kot likovni temelji in lepota, ozir. grdota

Vse orisane vrednote vplivajo na lepoto estetskih predmetov v dvojnem smislu: v kakovostnem in količinskem smislu. V kakovostnem¹ smislu dajejo vrednote, ki nastopajo kot temelji estetskih predmetov, lepoti, oziroma grdoti posebno barvnost. Pozitivna prijetnostna, estetska, logična, vrednostna, etična, svobodnostna in svetostna vrednota daje lepoti, oziroma grdoti ljubeč, čaroben, umen, vesel, dostojen, svež in misteriozen značaj, medtem ko daje negativna prijetnostna, estetska, logična, vrednostna, etična in svobodna vrednota lepoti, oziroma grdoti ogaben, oduren, brezumen, turoben, nedostojen in truden značaj. Kakšen je ta posebni kakovostni vpliv na lepoto, oziroma grdoto, ne mislim tu natančneje obravnavati, ker bi nas oris te vrste vplivov na lepoto, odnosno grdoto vedel na stranpota. Omenjam to kakovostno vplivanje le radi tega, da opozorim čitatelje na dejstvo, da je to kakovostno vplivanje na lepoto, odnosno grdoto, dasi je le-to dejanski vedno vezano z iskanim količinskim vplivanjem, vse kaj drugega kakor količinsko vplivanje.

¹ Glej več: Fr. Veber, *Estetika*, str. 210—228.